

Лариса СВИСТУН

доцент кафедри цивільного,
господарського та екологічного права
Університету митної справи та фінансів
(м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ МАЙНА, ПЕРЕДАНОГО ПОДРУЖЖЯМ ДЛЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 року (далі – СК України) [1] визначає правовий режим майна подружжя. Правовому регулюванню відносин власності подружжя присвячено главу 7 «Право особистої приватної власності дружини та чоловіка» (статті 57-59), главу 8 «Право спільної сумісної власності подружжя» (статті 60-74), главу 10 «Шлюбний договір» (статті 92-103). Крім того, в СК України передбачено законний і договірний правові режими майна, що розширило свободу укладення шлюбного договору та його умов, і це може призводити до зміни режиму спільності майна подружжя і, відповідно, до зниження гарантій захисту їх майнових прав.

Проте, незважаючи на таку кількість статей, що врегулювали майнові відносини подружжя, тут ще залишається чимало прогалин та інших проблем. Так, чинним законодавством не врегульовано питання правового режиму майна, переданого подружжям для підприємницької діяльності: переданого до статутного капіталу господарських товариств, приватних підприємств, пайових внесків у підприємницькі кооперативи, та інших юридичних осіб корпоративного типу, переданих для здійснення діяльності приватного підприємця, тощо. Коли одним із подружжя створюється приватне підприємство, або один (або обидва) з них входить до складу учасників господарського товариства і подружжя передає туди своє спільне майно, або реалізується одним із подружжя право на підприємницьку діяльність, то в усіх таких випадках постає питання, як змінюється правовий режим такого майна. Адже передача спільного майна для підприємницької діяльності різних форм породжує для обох із подружжя певні правові наслідки. Тому дана тема є дуже актуальною як з нормативної точки зору, так і практики застосування.

Насамперед інтерес становлять правовідносини, що виникають у сфері діяльності господарських товариств. Треба зазначити, що норми корпоративного права не вирішують питання, що стосуються майнових прав учасників господарських товариств з подружнім статусом. Разом із тим до корпоративних правовідносин залучається значна кількість фізичних осіб, які

перебувають або перебували в зареєстрованому шлюбі. Юридична практика впритул підійшла до питання про правовий режим «підприємницького майна» в аспекті подружніх відносин. Особливе значення цей фактор набуває в тому разі, коли має місце розірвання шлюбу та поділ майна подружжя. Сьогодні непоодинокими є випадки, коли предметом поділу є подружнє майно, що має не споживчий, а саме виробничий характер, коли сторони включають до «подільного списку» частки в статутному фонді господарських товариств, пайові внески в підприємницькі кооперативи, набуті за час шлюбу цінні папери тощо. Причому сторона, яка наполягає на поділі, нерідко не хоче погоджуватися на компенсацію, а вимагає поділу саме «бізнесу». Очевидно, що норми корпоративного права «замовчують» цей аспект, тому що існує спеціальне законодавство, яке й покликане вирішувати ці складні питання. Передусім це СК України. Проте в СК України немає жодної статті, яка була б спрямована на визначення правового режиму майна подружжя учасників підприємницьких товариств. Ця прогалина є значною. Треба враховувати, що кожен із видів господарських товариств, порядок формування його майна, обсяг прав та обов'язків його учасників мають суттєві особливості, які безпосередньо впливають на майнові відносини подружжя [2, с. 102].

Вирішення цього питання повинно починатися з аксіоми про те, що юридична особа з моменту її державної реєстрації є самостійним суб'єктом цивільних правовідносин незалежно від її організаційно-правової форми. Її самостійність передусім важлива з огляду на майнову відокремленість. Питання відокремленості майна не означає наявності права власності на це майно. Саме у цій площині, на нашу думку, лежить вирішення проблеми відмежування юридичних осіб корпоративного типу. Якщо в результаті створення засновник передав майно юридичній особі на праві господарського відання чи оперативного управління, то такі юридичні особи володіють відокремленим майном, але між засновником та учасником виникає речове право, а не корпоративні права. Такі юридичні особи є унітарними і до таких організаційно-правових форм варто віднести державні підприємства, комунальні, казенні, дочірні. Якщо в результаті створення юридичній особі майно передається на праві власності, то незалежно від організаційно-правової форми, між засновником, а в подальшому і учасником, встановлюється правовідношення майнового характеру зобов'язального типу, яке на сьогодні переважна більшість називає корпоративним. Саме з цього часу площина майнового регулювання корпоративного права зміщується у сферу корпоративного правовідношення. Корпоративне правовідношення є складним за змістом, оскільки об'єднує не тільки майнові права, але й організаційні, особисті немайнові. Наявність особистих немайнових прав персоніфікує таке правовідношення і потрібно вважати, що особа-учасник володіє суб'єктивним корпоративним правом щодо юридичної особи. Наявність у складі суб'єктивного права особистого

немайнового, з якого випливає і низка організаційних, не може не впливати на правовий режим такого об'єкта майнових прав, його оборот [3, с. 10].

Корпоративне правовідношення є складним за змістом, оскільки об'єднує не тільки майнові права, але й організаційні, особисті немайнові. Наявність особистих немайнових прав персоніфікує таке правовідношення і необхідно вважати, що особа-учасник володіє суб'єктивним корпоративним правом щодо юридичної особи. Наявність у складі суб'єктивного права особистого немайнового, з якого випливає і низка організаційних, не може не впливати на правовий режим такого об'єкта майнових прав, його оборот [3, с. 11].

Склад та особливості майна, яке використовується в підприємницькій діяльності одним із подружжя, жодним нормативно-правовим актом не визначається. Один з подружжя, який здійснює підприємницьку діяльність, може використовувати для неї як спільне майно подружжя, так і вкладати у свою діяльність майно, що належить йому особисто. Унаслідок цього майно з різним правовим режимом змішується. Зазначити, яке майно є результатом власне дій підприємця, а яке має входити до спільного майна подружжя, вкрай важко. Тому задачею є визначення саме того майна, яке можна розглядати, по-перше, як особисте майно того з подружжя, який здійснює підприємницьку діяльність; по-друге, майно, що належить подружжю на праві спільної власності й у якому підприємцю належить певна частка в разі поділу майна.

Найбільш простим і реальним у сучасних умовах може бути інше вирішення питання. Якщо один із подружжя має бажання бути зареєстрованим як підприємець, сторони мають самостійно визначити для себе основні питання, пов'язані з його подальшою підприємницькою діяльністю. Це може бути здійснено шляхом укладення відповідного договору (шлюбного або спеціального договору, спрямованого на вирішення питань, пов'язаних із підприємницькою діяльністю одного з подружжя) [2, с. 102].

Згідно зі ст. 68 СК України, розірвання шлюбу не припиняє права власності на майно, набуте за час шлюбу. Розпорядження майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності, після розірвання шлюбу здійснюється співвласниками за взаємною згодою відповідно до ЦК України. Так, розірвання шлюбу саме собою автоматично не змінює режиму спільності майна подружжя до поділу його між подружжям. Однак законодавець, посилаючись у ч. 2 ст. 68 СК України на ЦК України, не вказує конкретних статей, у результаті чого залишає невирішеним питання, якими саме статтями потрібно керуватися учасникам спільної власності під час здійснення правомочностей щодо розпорядження майном [4, с. 463].

Отже, законодавством України чітко не врегульовано питання правового режиму майна подружжя, переданого ними для підприємницької діяльності: до статутного капіталу господарських товариств, приватних підприємств та інших юридичних осіб корпоративного типу, для діяльності

як приватного підприємця. Водночас така передача породжує для обох із подружжя певні правові наслідки. Крім того, кожна організаційно-правова форма юридичної особи та, відповідно, специфіка діяльності фізичної особи – підприємця мають свої особливості, які безпосередньо впливають на майнові відносини подружжя при такій передачі. Тому, враховуючи відсутність відповідних норм в законодавстві для регулювання цих питань, потрібно керуватися загальними нормами цивільного та сімейного законодавства, та виходити із загального розуміння норм сімейного та корпоративного права.

1. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21–22. Ст. 135.

2. Гіденко Є. С. Проблеми колізій у сімейному законодавстві України та інші проблеми здійснення й захисту сімейних прав. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С. 101–104.

3. Васильєва В. А. Спільна сумісна власність подружжя і корпоративні права. *Корпоративні правочини: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 27–28 вересня 2013 року*. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. С. 8–14.

4. Філик Н.В., Костюкова К. М. Спільна сумісна власність подружжя: теорія і практика. URL: <http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/18450/1/>

Тетяна СЕРГІЄНКО

доцент кафедри міжнародних відносин
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна),
кандидат політичних наук, доцент

ДОСВІД ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ НА ПРИКЛАДІ СПОЛУЧЕНИХ ШТАТІВ АМЕРИКИ

Реалії свідчать, що проблема національної безпеки є такою, що серйозно хвилює громадських і державних діячів, науковців та простих громадян країни. Вона знаходиться у центрі уваги президента, уряду, вищих навчальних закладів та наукових установ країни. Це пов'язано з традиційними загрозами – війною політичною нестабільністю, стихійними лихами, а також появою на початку ХХ-ХХІ століття великої кількості якісно нових загроз національній безпеці, безпосередньо пов'язаних із життям країни та населення. Усе це, у свою чергу, зумовлює необхідність пошуку нової парадигми безпеки в інтересах виживання та окремих людських спільнот і всього людства [4, с. 344].

Питання щодо дослідження багатоаспектної проблеми національної